

rundhaandet, er saa overordentlig karrig overfor de Folk, som har haft saa meget mindre at undvære og har været stillede saa overordentlig meget vanskeligere, og overfor hvem man er gaaet ikke saa lidt haardere frem end overfor disse store Forretningskredse, her er Tale om. Jeg tænker paa dem, som ikke alene fandt sig i, men selv foreslog det Opfordringsforbud, der i alt Fald i de magre Egne i Landet var en dybt indgribende økonomisk Tvang, som gennem lange Tider — nu maaske dog ikke i samme Grad som før — følte og for Resten endnu føles som i ganske overordentlig høj Grad byrdefuld. De, som gik ind paa dette, og som er gaaet ind paa saa meget andet, den danske Landbostand, som af egen Drift har reguleret sin Udførsel paa en saadan Maade, at det har været en af de allerstærkeste og vigtigste Støtter for Regeringen i dens Neutralitetspolitik, kunde maaske ogsaa nok behøve en lidt villigere Anerkendelse end den, som er blevet den til Del.

Den højtærede Indenrigsministers Tale var med alle dens oratoriske Fortrin ret taaget. Det var ikke muligt ret at faa fat paa, hvilke socialradikale Foranstaltninger af dem, som er blevet praktiseret under Krigen, han egentlig tænkte sig skulde fortsættes efter Krigen. Jeg vil nu for et Øjeblik tænke mig, at man efter Krigen vilde komme ind paa noget, som ligner dette, eller blot ligner det fjernt, at man virkelig vilde komme ind paa Prisregulering, Udførselsforbud, Produktionsordning, Fordeling, paabudt ovenfra, af Produktionen mellem Ind- og Udland o. s. v., man vilde da hurtigt gøre den Erfaring, at det, som af de mange Grunde, jeg har nævnt, kunde gaa under Krigen, aldeles ikke vilde kunne gaa, naar først Krigen er hørt op. Det vilde støde paa Modstand fra først til sidst, saa snart Nødvendigheden, den haarde Nødvendighed, som nu hviler over os alle, var forsvundet, og saa snart som det var Regeringen umuligt paa en Maade, som fulgte af Forholdenes Natur, og ved Foranstaltninger, som paabødes af Nødvendigheden, at øve den Tvang, som maa være i Baghaanden. Desuden: saa snart som det var umuligt at finde Pengemidler til at holde dem skadesløse, som lider Fortræd ved disse Ordninger, saaledes som det er sket i saa overordentlig stort Omfang, vilde det være umuligt at komme til Rette ad Forhandlingens og ad den venskabelige Samvirkens Vej, og saa maatte den Tvang, som Forhø-

dene ude i Verden under Krigen har af født, afløses af en anden Tvang. Der har Socialdemokratiet sit paa det tørre: naar et Erhverv gør Modstand, vil det bestandig have i Baghaanden Inddragelsen af Produktionsmidlerne under Samfundets Eje, hvilket er et Hovedpunkt paa Socialdemokraternes Program, men man vil hurtigt se, at paa den socialradikale Maade, som vilde være en Fortsættelse af Linien, der var fulgt under Krigen, vilde det ikke lade sig gøre, man vilde hurtigt komme til at staa overfor et Valg. Ogsaa jeg tror, at Samfundsmagten vil gøre sig stærkere gældende efter Krigen end før, jeg tror det, bl. a. fordi der vil komme en saare vanskelig Overgangstid, Overgangen fra Krigs- til Fredstilstanden, som man formentlig noget for lidt har Opmærksomheden henvendt paa, som vil skabe Statsmagten overordentlige Bryderier, uden at der bag Statsmagten staaer den Opinion, som der nu staaer, uden at der vil komme til at staa til Raadighed de Tvangsmidler, som den nu raader over, og navnlig uden at der vil komme til at staa til Raadighed de økonomiske Midler til Haandhævelse af en Statshjælpepolitik, som nu kan fremskaffes. Men alt det skal vi igennem, og det kommer vi ikke igennem, uden at Statsmagten tager fat. Ligeledes føler jeg mig overbevist om, at den Udvikling, som blev afbrudt ved Krigen, Udviklingen af den sociale Lovgivning og det hele intimerede Samarbejde mellem Samfundet og de frie Sammenslutninger, som har vist sig baade i Arbejderforhold og paa andre Omraader, vil fortsættes yderligere efter Krigen. Ud fra det pessimistiske Syn, jeg har paa Statens finansielle Forhold efter Krigen, tror jeg, at man vil komme til at trænge til nye Statsmidler, det bliver sikkert uomgængelig nødvendigt, naar man skal til at bære Gældsbyrden fra Krigen og bære alt det andet, som er en Arv fra Krigsforholdene. Spørgsmaalet bliver da, hvorledes disse Midler skal tilvejebringes, og med Hensyn hertil tror jeg ogsaa, at sociale Synspunkter vil gøre sig stærkere gældende, end det maaske har været Tilfældet før. Ligeledes tror jeg, at af Hensyn til den Fare for Opretholdelsen af det moderne Samfunds Udvikling, som ligger i den alt for stærke og ublu Udvikling af Privatmonopoler, disse Privatmonopoler, som støttes saa virksomt gennem høj Beskyttelsestold, maa Statsmagten, saaledes som den ogsaa er begyndt at gøre det i andre Lande, paa den ene eller den anden Maade træde til som tilsynsførende